

Boekbesprekingen

DITTBERNER H. & DITTBERNER W. 1984. *Die Schafstelze*. (Neue Brehm-Bücherei 559) Ziemsen, Wittenberg. 187 p.

Zou in de beide Duitslanden een vak „lucide schrijven” geen goed idee zijn? Verzet als referent is op monografieën, vormt de Neue Brehm-Bücherei iets waar niet vanaf te blijven valt. Maar menslievekinderen wat zijn die boekjes taai! Dit deel over de Gele Kwikstaart vormt daarop geen uitzondering. Volgens het strakke stramien van beschrijving en voorkomen van (onder)soorten, gedrag, biotoop en dichtheden, broedbiologie, trek en het houden van Gele Kwikken in gevangenschap (echt waar) wordt de omvangrijke literatuur over deze soort aan elkaar geplakt zonder zelfs maar één poging te doen tot het poneren van een oorspronkelijk idee. Daarbij wordt de Engelstalige literatuur weinig of in het geheel niet gebruikt; zo ontbreekt bijvoorbeeld het belangrijke artikel van Davies over prooiroep en sociaal gedrag bij kwikstaarten (*J. Anim. Ecol.* 46(1978): 37-57). Kortom, een brei van informatie, geen helder overzicht, en dit alles gelardeerd met foto's en grafieken van matige tot slechte kwaliteit.

Ondanks deze nadelen is het verheugend een compilatie van literatuurgegevens in handen te hebben, nog uitgebreid met materiaal dat de Dittberners verzamelden in de uiterwaarden van de Oder in Oost-Duitsland. Opvallend hierbij is dat broedbiologisch onderzoek tot op heden bijna uitsluitend is uitgevoerd in extensief beheerde agrarische gebieden (meestal grasland). Wanneer we bedenken dat de soort in Nederland, alsook op vele plaatsen daarbuiten, de hoogste dichtheden (tot 30 paar/100 ha) bereikt in 's werelds intensiefst beheerde akkerlanden, dan doet een enorm braakliggend onderzoekerterrein op. Dergelijk onderzoek zou tevens inzicht kunnen verschaffen in de veelbeschreven en becomingentarieerde omschakeling van Gele Kwikstaarten gedurende deze eeuw van extensief gebruikt grasland naar intensief beheerd akkerland. De Dittberners geven hierover geen uitsluitsel.

Een voordeel van dit NBB-deeltje is verder dat veelvuldig gebruik wordt gemaakt van Oosteuropese en Russische bronnen, welke gewoonlijk voor ons moeilijk bereikbaar zijn. Voor wie de droge opsomming teveel wordt, kan verwezen worden naar de eerste monografie over Gele Kwikstaarten, namelijk het in 1950 gepubliceerde *The Yellow Wagtail* door S. Smith (uitgegeven door Collins).

Rob Bijlsma

GINN H. B. & MELVILLE D. S. 1983. *Moult in birds*. British Trust for Ornithology, Tring. 112 p. £ 5.

Deze gids, die mede door de toename van onze kennis over rui en door de algemenere opzet niet meer met zijn voorganger *A Guide to moult in British birds* (1967, 1970) te vergelijken is, bestaat uit drie delen.

Eerst wordt kort ingegaan op het ruiproces en de studie hiervan (24 p.). Daarna wordt per soort op grond van literatuur en in Groot-Brittannië verzamelde ruigegevens samengevat wat bekend is over rui seizoen(en), volgorde en snelheid van de rui en mate van postjuvenile rui (52 p.). Veelal zijn puntdiagrammen opgenomen waarin het verloop van de rui gevisualiseerd wordt. Ook is de urgentie waarmee aanvullende gegevens verzameld zouden moeten worden aangegeven, gebaseerd op de aantallen in Groot-Brittannië beschikbare ruikaarten, die daar op grote schaal ingevuld en centraal verzameld worden. Dat het ruiproces nog lang geen open boek is, blijkt wel uit het feit dat van slechts c. 9% van de soorten voldoende materiaal aanwezig is. Van deze soorten blijven overigens nieuwe gegevens nodig om verschillen tussen jaren of gebieden te kunnen onderzoeken. Tot slot volgt een soortindex, een uitgebreide literatuurlijst en een lijst met begripsomschrijvingen terwijl eveneens de Duitse termen voor een aantal begrippen gegeven zijn (27 p.).

Het boekje betreft alleen soorten die in Groot-Brittannië broeden of er een belangrijk deel van hun rui doormaken (239 soorten); soorten als Zwarte Specht of Buidelmees zijn dan ook niet opgenomen. Naast een handige naslaggids ook een goede inleiding voor iedereen die meer over dit belangrijke proces uit de jaarcyclus van vogels wil weten.

Joke E. Winkelman

GÉROUDET P. 1982. *Limicoles, gangas et pigeons d'Europe*. Delachaux et Niestlé, Neuchâtel. 240 p. Prijs SwFr 42.

In de jaren veertig verscheen in het Franse taalgebied een serie boekjes onder de titel „La vie des oiseaux”. Paul Géroudet, auteur van het hier besproken boek, is momenteel bezig deze serie grondig te herzien. Tot dusver verschenen reeds delen over hoenderachtigen, roofvogels, eenden en 3 delen over zangvogels. In *Limicoles, gangas et pigeons d'Europe* worden, in tegenstelling tot wat de titel suggereert, alleen steltlopers besproken. In totaal 43 soorten passerende revue, waaronder alle regelmatig in West-Europa voorkomende plevieren en strandlopers. Bovendien worden Scholekster, Kluut, Steltkluut, Griel en Vorkstaartplevier besproken. In het tweede deel, dat dezelfde titel draagt en recent is verschenen, komen de overige steltlopersoorten aan de orde en bovendien de zandhoenders en duiven. Gelet op de opzet van de serie is de in dit geval gebruikte titel van het boek misschien begrijpelijk, maar met alleen dit eerste steltloperdeel in de hand nogal verwarrend.

Het boek begint met een algemene inleiding, waarin een overzicht wordt gegeven van systematiek, verspreiding, lichaamsbouw, rui, zintuigen, gedrag, biotoopkeuze, voortplanting, trek, overwinteringsgebieden (met aantalsopgaven), biotoopbescherming en soortbescherming. In deze inleiding wordt vrij uitvoerig ingegaan op de bodemdieren van droogvallende

platen in getijdegebieden en de specifieke eisen die het leven in een dergelijk gebied stelt aan de vogels. Blijkens diverse passages blijkt de auteur deze gebieden uit eigen ervaring goed te kennen. De lengte van de soortbeschrijvingen varieert van 5 tot 14 pagina's. Zeldzaam voorkomende soorten krijgen ½ tot 1 pagina toebedeeld. Per soort wordt ingegaan op soortkenmerken, voedsel, biotoopkeuze, voortplanting, trek, overwinteringsgebieden en natuurbeschermingsproblemen. Per soort wordt een korte literatuurlijst gegeven. Algemeen voorkomende soorten worden vrij diepgaand behandeld, zo krijgt b.v. het kievitseieren zoeken in Nederland een veeg uit de pan. Helaas baseert de schrijver zich op gegevens (zoals het aantal verhandelde eieren) uit de jaren dertig en veertig, waardoor het boek op dit punt geen goed beeld geeft van de huidige situatie.

In het voorwoord zegt G  roudet geprobeerd te hebben een boek samen te stellen zoals hij dat zelf graag tot zijn beschikking zou hebben gehad toen hij nog jong was en in vogels geïnteresseerd raakte: een prettig leesbaar boek dat niettemin goede informatie biedt voor zowel de beginnende als de gevorderde ornitholoog. G  roudet is hierin prima geslaagd. Hoewel de tekst niet op alle punten geheel correct is, biedt het veel goede informatie. Het boek geeft bovendien 16 over het algemeen fraaie kleurplaten van Paul Barruel en een reeks leuke zwart-wit tekeningetjes. De opgenomen foto's zijn, op een enkele uitzondering na, van goede kwaliteit. Het boek wordt besloten met een index waarin, naast de Franse en wetenschappelijke namen, ook de Engelse, Duitse, Nederlandse, Spaanse, Italiaanse en enkele Zweedse namen zijn opgenomen. Een prima boek voor de geïnteresseerde lezer die over wat achtergrondinformatie wil beschikken maar niet zo diep wil graven als *Handbuch of Handbook*. Men moet er wel de Franse taal voor beheersen.

Cor Smit

SPEEK B. J. & SPEEK G. *Thieme's vogeltrekatlas*. Thieme, Zutphen. 305 p. Prijs f 42,50.

Met het verschijnen van deze atlas wordt een overzicht gegeven van de terugmeldingen van geringde vogels na 70 jaar ringwerk in Nederland. Dit gebeurt aan de hand van 301 kaarten waarop van 181 vogelsoorten 124 188 terugmeldingen uit de periode 1911-80 zijn vastgelegd. Er komen twee typen kaarten in voor: kaarten met vindplaatsen van in Nederland geringde vogels en kaarten met ringplaatsen van in het buitenland geringde en in ons land gevonden vogels. Zo mogelijk is een opsplitsing gemaakt in leeftijd bij het ringen (nestjong of volgroeid) en/of tijd van het jaar (in of buiten de broedtijd). Naast iedere kaart staat aan-

gegeven op hoeveel meldingen de kaart betrekking heeft en in welke maanden de ringdata vallen; voorts is een korte verklarende tekst opgenomen.

Terecht staat in de inleiding een waarschuwend woord ten aanzien van het gebruik van de kaarten. De gegevens hierop kunnen namelijk afwijken van de werkelijke verspreiding en het trekgedrag van een soort. Dit wordt veroorzaakt door een niet overal gelijke vind- en ringkans (dunbevolkte gebieden, streken met een hoge jachtdruk, gebieden met veel actieve ringers enz.). Maar ook de samenvoeging van meldingen uit verschillende jaargetijden kan tot foutieve conclusies leiden (helaas wordt dit niet gememoreerd). Zo rechtvaardigt een kaart met veel meldingen dichtbij de ringplaats en weinig ver weg nog niet de conclusie dat het merendeel van die soort niet ver wegtrekt of dichtbij overwintert. Hiervoor is een gedetailleerder overzicht van de meldingen in de loop van het jaar nodig. Immers, wanneer blijkt dat veel van de meldingen dichtbij uit de zomer komen en de verre uit de wintermaanden dan zou men juist moeten concluderen dat het merendeel ver weg overwintert (zie bijvoorbeeld bij Kleine Mantelmeeuw-nestjongen).

Ondanks deze beperkingen kan echter gesteld worden dat hier sprake is van een lovenswaardig initiatief van de eerste auteur (voormalig hoofd van de ringcentrale), dat tot een boekje met veel wetenswaardigheden over de trek van vogels heeft geleid. Bovendien geeft het aan waartoe de gezamenlijke inspanning van enkele honderden veelal vrijwillige ringers, die aan hun hobby veel tijd en geld spenderen, kan leiden. Deze „vader en zoon” is dan ook voor iedere geïnteresseerde in de vogeltrek, leek   n kenner, aan te raden! Helaas is de prijs van deze atlas aan de hoge kant.

Joke E. Winkelman

Y  SOU P. 1983. *Anatid  s et zones humides de France m  tropolitaine*. Office National de la Chasse, Le Perray en Yvelines. 315 p. Prijs FFr 140 (te bestellen bij Office National de la Chasse, Service Documentation, 5, rue de Saint-Thibault, 78610 Le Perray en Yvelines, Frankrijk).

Deze uitgave heeft ten doel een nauwgezet beeld te schetsen van status en veranderingen in de stand van het waterwild (broedvogels en wintergasten) in Frankrijk en van de waterrijke moerasgebieden die voor deze vogels van betekenis zijn, alsmede de voorlopige resultaten te geven van een analyse van de factoren (inclusief jacht) die van invloed zijn op de grootte van de zwanen-, ganzen- en eendenpopulaties, en van onderzoek naar oecologische, sociologische en economische waarden van waterwild.